

L'agitada vida de Mn. Martí Torrent, conegut a Tordera per mossèn Remanga (1888-1964)

Josep Viñolas i Alcoria

*"No eres más santo porque te alaben,
ni más vil porque te desprecien.
Lo que eres, eso eres; y no puedes ser
más grande de lo que Dios sabe que eres"*
Tomás de Kempis. *Imitación de Cristo*.

Tenia un amic que, quan era petit, pensava que hi havia tres classes de persones: homes, dones i capellans. No anava pas desencaminat, perquè el dia u del mes de novembre del 2012, a Mataró, es va celebrar l'acte de proclamació dels premis de recerca Iluro, promoguts per la Caixa Laietana. Quan es va parlar del jurat qualificador, que com tots sabeu és anònim, un membre de la presidència, per definir la personalitat dels que en formaven part, entre altres coses, va dir que el composaven sis persones, "*quatre homes, una dona i un capellà*". Un lapsus, una traïció del subconscient, que no va pas passar desapercebuda a la concurrència present a la sala. En l'imaginari popular, un capellà és una persona mereixedora d'un respecte i un tracte especial, no envà la parròquia es delimita en dos camps: clero i seglars.

Dit això, i sense ànim de trepitjar cap ull de poll, ens prenem la llibertat de posar per escrit, en quatre pinzellades, la vida d'un personatge que està en el record de la gent més gran del poble, i que ja forma part de la història de Tordera.

La persona principal d'aquest relat, en Martí Torrent i Garcia va nèixer a Maçanet de Cabrenys el dia 5 de maig de 1888, i fou batejat amb els noms de Martín, Francisco i Andrés. Era fill de Francisco, de Cistella, i de Josefa, de Maçanet de Cabrenys; la mare era filla de pares francesos. Una família molt humil pel que ens han explicat.

Maçanet de Cabrenys és un poble antic, amb una història documentada de 1200 anys. El municipi té 67,88 km² i pertany a la comarca de l'Alt Empordà, prop de la comarca de la Garrotxa. El 1862 va assolir el sostre demogràfic més alt de la seva història, 1876 habitants; el 1941, dos anys després de la Guerra Civil en tenia 1070, i l'any 2011 tenia un cens 792 habitants. En aquesta conjuntura, d'un poble en davallada demogràfica, és a on va viure la seva infantesa en Martí Torrent.

Creiem que, segons els costums de l'època, degué entrar al seminari del Bisbat de Girona als deu o onze anys per a cursar els estudis d'*Humanidades* (equivalent al batxillerat) i seguir la carrera

eclesiàstica. En aquella època, l'internat al col·legi del seminari de Girona era particularment dur. Tenim el testimoni d'en Rafel Sot i Delclòs (1903-1996) que s'hi va passar del 1914 al 1923. Comença el seu relat dient: *"Recordo, com si fos ara, aquella diada tardoral de l'any 1914 en que, acompanyat de la mare i un Vicari de sotana color d'ala de mosca, portant, per tot bagatge, una coixinera plena de roba i un paraigua, vaig baixar, en tartana, de Maçanet de Cabrenys per a ingressar al Col·legi de la Sagrada Família, vulgarment conegut per "Col·legi dels Pobres" i sarcàsticament nomenat "Col·legi de la Sagrada Fam". [...]*

Seguidament la mare em petonejà, el Vicari em donà uns cops encoratjadors a l'esquena, que no privaren que els meus ulls s'humitegessin, i sortiren pel trist portaló. En tancar-se el portal, vaig restar un instant inert, escoltant els passos de la mare i el Vicari, que es perdien carrer avall, fins que no vaig oir més el ganyolar que feien les sabates del Vicari al caminar. Vaig sentir-me deixat, abandonat, isolat... Sempre més he recordat la profunda tristesa que em produí aquell comiat infantívol de la mare, del poble, del Vicari... Fins ara, de vell, en recordar-lo moltes vegades, evoco la consternació sentida per aquell comiat...[...]

El preàmbul del Reglament estava dedicat a inculcar en la ment dels interns, que el Col·legi era una casa de pobres, quina existència era possible mercès a la generositat de persones piadoses i a la munificència de Sa Il·lustríssima Reverendíssima; i que el primer deure dels beneficiaris d'una caritat tant generosa, era el de l'agraïment, procurant observar al peu de la lletra tots i cada un dels articles que seguidament es llegirien, per tal de no defraudar als nostres benefactors"¹. La gana, les necessitats bàsiques no satisfetes, la manca d'afecte i una disciplina en la qual tot el que no estava prohibit era de compliment obligatori, degueren imprimir a Martí Torrent un caràcter que explicaria molts dels comportaments de la seva vida posterior.

A l'Arxiu Diocesà de Girona consta que va ser ordenat sacerdot el 1è de juny de l'any 1912. Tenia vint-i-quatre anys. Al sortir del seminari, va exercir de coadjutor a les parròquies d'Agullana, Palamós i la Bisbal: d'ecònom a Llampaias i Tordera, i de rector a Cantallops.

No hem sabut trobar la data en que va arribar a Tordera per a exercir el càrrec d'ecònom. Segons la terminologia eclesiàstica un capellà ecònom és el destinat a una parròquia perquè faci les funcions de rector, en absència d'aquest. Repassats els assentaments dels llibres

¹ Podeu llegir l'article complert a la web:
<http://www.massanetdecabrenys.com/seminari.html>

sacramentals de la parròquia de Sant Esteve, sols trobem alguna signatura d'ell en algun bateig de l'any 1924. Devia d'encarregar aquesta feina al vicari. Sí que sabem que va estar a la parròquia fins el mes d'agost de l'any 1927, per una nota de La Vanguardia del 20 de gener del 1928.

A Tordera va coincidir amb un altre personatge del seu poble, en Rafael Delclós Saguer (Maçanet de Cabrenys 1897-Barcelona 1967). Delclós havia estudiat magisteri a Girona del 1915 al 1919, i en aquesta última data va venir de mestre a Tordera, per a cobrir la suplència de l'Agustín Navinés i Comaderán. Ensenyava en una escola de nens

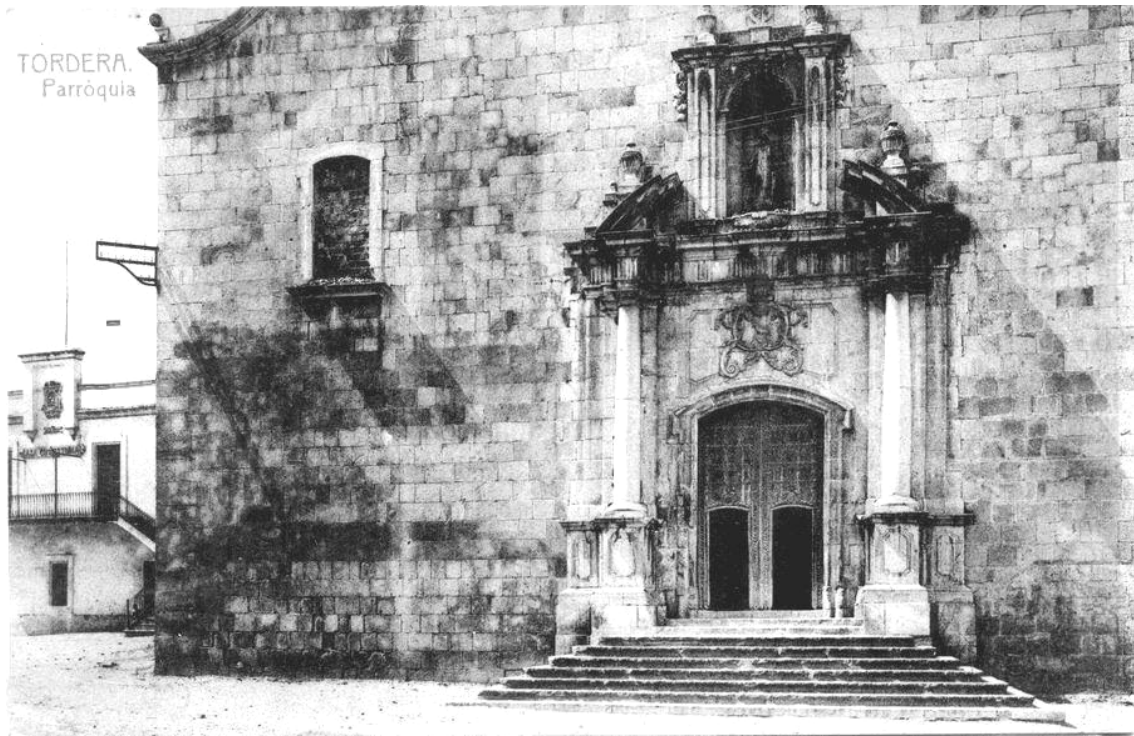

Rafel Delclós –el segon del fons per la dreta- en una foto de grup del col·legi de can Ribot, l'any 1919. [Foto: Història Gràfica de Tordera]

instal·lada a can Ribot, al davant de la actual oficina d'Urbanisme de l'Ajuntament. Delclós va exercir de mestre a Tordera com a mínim fins el 1925, o pot ser fins el 1926, ja que el dia 4 de març de 1926 donà una conferencia dominical sobre el tema "*Labor cultural del actual gobierno, objeto y beneficios que pueden reportar las conferencias dominicales*",² en temps del Directori Militar d'en Primo de Rivera. Delclós, home de dretes i carlista, es passa al periodisme, i aquest mateix any, 1926, és nomenat director de *La hoja del lunes* de Barcelona. La relació de Delclós amb en Martí Torrent, a Tordera, no la tenim prou clara. Mentre algunes males llengües ens diuen que eren amics, i entre els dos es repartien les dones disponibles, sembla que van acabar malament, i en Delclós va escriure algun pamflet blasfant contra en Martí Torrent. Tornarem a parlar d'en Delclós més endavant.

² La Vanguardia , 4 de març de 1926, p. 8.

La vida de Mn. Martí Torrent a Tordera ha estat llegendària, encara que els fets no han transcendit fora dels límits del municipi. En el llibre *“Tordera en la memòria oral. Testimo-*

Postal de l'església de Sant Esteve, en temps de Mn. Martí Torrent

nis del primer franquisme” ³, alguns testimonis parlen d'ell, per més que s'ha publicat el més superficial i escapçat, per a no ferir susceptibilitats. Home de pecats privats i virtuts públiques -“el pecat amagat és mig perdonat” segons una dita popular- astut, barrut i sense escrúpols, i amb fama de faldiller, es va veure immersit en les lluites polítiques entre la dreta clerical i les esquerres anticlericals del seu temps a Tordera. En l'imaginari popular era conegut per l'àlies de *mossèn Remanga*, per la seva debilitat per les dones, segons la dita – encara que molt pocs coneixen l'origen exacte del mot-, per vendre *un tros de cel* a les propietàries ancianes i riques, i per alguna obscura operació comercial, en l'exportació de patata primerenca a Anglaterra. Posarem uns exemples:

³ Fors i Pujol, Joaquim (Coordinador general). *Tordera en la memòria oral. Testimonis del primer franquisme*, vol II. Cercle d'Història de Tordera, 2012

Un testimoni ens diu, *“Aquest era l'lest principalment per fer calers, per fer excursions amb senyores del poble riques [...]”*⁴ Codi 376537 – pàg. 95

Llegim a La Vanguardia, 7 d'abril de 1926, pàg. 11: *Por iniciativa del incansable propagador de la devoción a la Virgen, reverendo señor ecónomo Martín Torrent, saldrá el próximo mes de mayo, de Tordera, una peregrinación al santuario de la virgen de Montserrat, pasando ya más de cien los romeros inscritos. Esta peregrinación tiene la particularidad que es la primera que sale exclusivamente sola de un pueblo. Ejemplos de esta índole, merecen ser imitados por los buenos católicos.*

D'una senyora que va comprar un tros de cel, el testimoni ens diu: *“Hi estava el majordom de la casa que li portava les propietats que tenen i li portava tot lo de la casa, perquè ella era viuda, llavors va venir Mn. Martí i es va fer l'amo de la casa, i li va fer treure el majordom de la Sra. Enriqueta.”* Codi 343435 – pàg. 95

D'aquest cas no tenim contrainformació a La Vanguardia, però podem intuir la jugada. Des de la baixa edat mitjana fins el segle XIX, una font de finançament de l'església eren les misses, per l'etern descans de l'ànima dels difunts. Quan un feligrès estava al llit i creia morir-se, el capella redactava un codicil·li on la primera *manda* era per a misses, i no poques, misses perpetues o llànties sempre enceses en un altar, que hipotecaven la masia dels hereus. Això va acabar quan es va promulgar al 1889 el primer Codi Civil d'Espanya, on en l'Art. 752 s'establia que, *“No producirán efecto las disposiciones testamentarias que haga el testador durante su última enfermedad en favor del Sacerdote que en ella le hubiese confesado”*. Vejam, doncs, el que probablement degué passar, en la venda d'un tros de cel a la senyora Enriqueta. Caben dues possibilitats, la venda directa o la venda indirecta. Nosaltres ens inclinem per la segona: la venda indirecta

Imaginem-nos que arriba el mossèn a Ca la senyora Enriqueta:

- Deu la guardi senyora Enriqueta, com es troba?
- Ai mossèn!, si ho sabés! Em fa mal tot, em sembla que Deu en cridarà aviat.

⁴ Durant la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1929), un coadjutor –vicari- cobrava de l'Estat 1.300 pessetes, i un rector entre 1.500 i 2.500 pessetes anuals, menys les retencions. Un sou més baix que un mestre d'escola o un metge. En els pobles petits com Tordera, amb pocs drets d'estola –batejos, noces, enterraments- i on els fidels donaven poques almoines per a intencions de misses o festes religioses, la situació econòmica era angoixant.

- Vostè és una santa, però Deu no avisa... i cal disposar-ho tot en vida, sobre tot les misses per l'etern descans de la nostra ànima. Per què després els hereus no se'n recorden. Si jo li expliqués... hi ha cada cas, senyora Enriqueta!

- És veritat, mossèn Martí... ja hi he pensat. Tingui, agafi aquests cinquanta duros, vostè mateix..., amb tota la confiança, ho deixo a les seves mans.

Surt el mossèn, entra la criada:

- Ja ha marxat el mossèn, senyora Enriqueta?

- Acaba d'anar-se'n.

- Però si vostè senyora Enriqueta, sent tant bona persona com és, el Cel ja el té guanyat.

- Guanyat, guanyat... fins i tot el tinc comprat. – somica pensativa.

Surt la criada de la saleta, i se'n va a comprar a can Silet.

- Com es troba la senyora Enriqueta? – pregunta la Sileta.

- D'aquella manera, però està tranqui-la. Diu que ja té el Cel comprat.

Marxa la criada, i una parroquiana que ha parat l'orella pregunta:

- Què diu?, que la senyora Enriqueta ha comprat un tros de cel?

- No m'estranyaria, el capellà no se'n mou mai-, contesta la Sileta.

Llavors no hi havia televisió, i la xafarderia del carrer o la bugada a la riera eren com ara la "Salsa rosa".

Un testimoni que vol mantenir l'animat ens diu: *"Tenia a les beates ben subjugades, per vendre-los trossos de cel... A la senyora de can Ferrer la tenia ben engatussada... sort d'en [...], si no també l'hauria ben fotut..."*

Algun informador ens parla de que estant vigent llavors la venda de Butlles per menjar carn en temps de quaresma, que comprava la gent acomodada, si ell no s'hauria inventat una "butlla especial" per no passar pel Purgatori, amb reserva d'un *tros de cel*. No ho sabem, en tots cas corrien noms de senyores que havien contractat tal assegurança pagant la prima en vida. No seria gens descabellat: del segle XIX endarrere trobem cassos de testadors que en el codicil·li deixaven hereter universal a la seva pròpia ànima.

Un altre testimoni, diu: *"Aquest té una història llarga, mira només et diré una cosa: el seu motiu, saps quin era? mossèn "Remanga" [...] després tots els objectes de valor els va canviar per uns de llautó, saps, i llavors ell això s'ho va vendre [...]"* Codi 788955 – pàg. 95

L'origen concret del mal nom de mossèn Remanga, com hem dit abans, molt poca gent el coneix. Així ho va explicar un testimoni que coneixia a tots els actors: *"En aquell temps i havia quatre o cinc escolars. Un mal dia va entrar un escolà, en [...], en un lloc reservat de l'església i es va trobar a mossèn Martí agafat amb una noia molt "beata", la [...], una de les filles d'en Llorenç [...], i aquesta amb la*

faldilla arremangada fins al cap, com si fos una mantellina. L'escolanet es va sobtar, i al voler anar-se'n el mossèn el va cridar:

- Tu no ets vist res! Què callis, eh!

- No..., no diré res... –contesta tot astorat l'escolanet.

Llavors el mossèn es posa mà a la butxaca i li allarga un duro de plata:

- Té, agafa aquest duro, i que callis, eh!

Surt l'escolà cap a casa seva, i pel camí, entra a la primera botiga que li ve de pas.

- Vull comprar caramels, - diu al botiguer.

- I diners, ja en portes?

- Si, me n'ha donat la mare.

- A veure'ls, - diu el botiguer.

L'escolà es treu el duro de la butxaca, i el posa damunt del taulell. Reacció del botiguer:

- Ta mare no te'ls ha pas donat, els hi ets agafat...

Al final el pobre nen, pressionat, va haver de xerrar el que havia vist amb els seus ulls de criatura innocent. De la noia ja se'n parlava, que tenia un affer amb el capellà, i al trobar-los in fraganti, es va confirmar".

A la dècada dels anys vint del segle passat, que una noia es deixés "arremangar", no era un pecat: era un miracle. El que sabia fer un miracle d'aquests, no era una persona admirada, era una persona envejada. Per tant, els anticlericals envejosos ho van fer córrer pel poble, i van acabar nomenant el capellà amb el nom del miracle que havia fet, i sense embuts van posar-li *mossèn Remanga*.

Un informador, que vol mantenir l'anonimat, ens ha explicat l'assumpte de les patates: "*... va venir a casa el campaner, en P., el sogre d'en M. P., a veure el meu pare per comprar-li les patates, en nom de Mn. Martí. El meu pare li va dir que ell ja sabia on les havia de portar, i no les hi va vendre. Mn. Martí feia de comissionista i les enviava a Anglaterra. Va comprar moltes patates i no va cobrar ningú... no sols no van cobrar, encara hi van haver d'afegir diners per pagar gastos...*"

Entre el 1924 i el 1928 trobem cinc notes a La Vanguardia en termes molt elogiosos sobre Mn. Martí Torrent. No les podem transcriure per manca d'espai. En la primera d'elles, 1924, festivitat del Corpus, diu:⁵ "*Por la tarde, después de la procesión, que recorrió las principales calles, bellamente engalanadas, se bailaron sardanas en la plaza. Los pendonistas y las autoridades fueron obsequiados con un lunch por el señor ecónomo reverendo doctor Martín Torrent. Al final, el alcalde, don Agustín Navinés, pronunció un breve y hermoso parlamento de felicitación a los agasajados y de expresión del agrado y*

⁵ La Vanguardia, 26 de juny de 1924, p. 19.

complacencia de las autoridades y población en general, por la cristiana y ejemplar actuación del apreciado señor ecónomo". Per cert, no sabem pas en quina matèria, o la universitat on va treure el mossèn el seu doctorat.

Una sobre la celebració del centenari de l'ordre de les Germanes Carmelites, de l'any 1926, diu *"En el sermón que el día del centenario hizo el Rdo. don Martín Torrent, cura ecónomo, ante el distinguido concurso de fieles, estuvo elocuentísimo y fue muy felicitado."*

Moment multitudinari de devoció mariana a la plaça de l'Església de Tordera, primera dècada del s. XX. [Foto: Cortesia de Pere Jofre]

En una altre nota de corresponsalia, llegim:⁶ *"Debido a la iniciativa del muy digno señor ecónomo don Martín Torrent, se ha logrado que de algunos años se venga celebrando con toda solemnidad en esta población la bonita fiesta de los Santos Reyes. El martes último a las cinco y media de la tarde, salieron de la masía de Casa Torrent del Estany, distante un cuarto de hora de la población, los Reyes Magos, junto con una artística carroza llena de juguetes, debido al buen gusto y habilidad del inteligente don José Martí. En el puente de San José esperaban [...] y a los acordes de la Marcha Real, seguidos de un gentío inmenso se dirigieron al templo,..."*. Aquella nit, els Reis d'Orient en persona, escala en mà, es van enfil·lar per les finestres d'algunes cases del poble per deixar les joguines a l'habitació, davant

⁶ La Vanguardia, 9 de gener de 1926, p. 13.

la mirada perplexa de la mainada, que convencé a més d'un incrèdul que allò del Reis era veritat.

Moment, davant l'entrada del Santuari de la Mare de Déu de Lourdes, a França, en una peregrinació de l'any 1926, de persones de Tordera acompanyades per Mn. Martí Torrent. [Foto: Cortesia de la Impremta Stilgraf, Tordera]

Una nota sorprenent, és del 20 de gener de 1928, quan ja no estava a Tordera, i va venir a prendre possessió d'un benefici eclesiàstic establert a la capella de les Germanes Carmelites, "cuyo acto tuvo lugar el propio lunes a las nueve de la mañana; después que el nuevo beneficiado terminó la celebración de la santa misa [...], actuando de testigos el propietario y juez municipal don Juan Ferrer y el industrial y secretario del Centro Católico don Emilio Tomás, con asistencia de

*la reverenda comunidad de las religiosas Carmelitas, llenas de júbilo de tener cura beneficiado para los servicios espirituales de su colegio".*⁷

L'antropòleg i historiador Francisco Marín veu, darrera d'aquestes notes de corresponsalia tan ditiràmiques, la llarga mà d'en Rafel Delclós Saguer⁸. Semblaria, doncs, que era el que avui en diríem un *tío enrotllat*: organitzava viatges, celebracions, feia bons sermons... que enlluernava els seus fidels; però alhora es va guanyar malvolença dels que no anaven a missa⁹.

Ja hem dit que, al marxar de Tordera, va anar de rector a Cantallops (Alt Empordà), molt a prop del seu poble d'origen¹⁰. No sabem el temps que va estar-hi, perquè el 4 de maig de 1930 el trobem de capellà de les monges del Col·legi de la Divina Pastora, de Premià de Mar. El diumenge 24 de juliol, encara va tenir temps per anar a Arenys de Mar a la benedicció d'un local polític de nom *Derecha Arenyense*, on, *"Al descorcharse el champaña, el reverendo don Martín Torrent, en breves palabras, agradeció la asistencia a todos los concurrentes y estimuló el entusiasmo de los reunidos para perseverar en el propósito de lograr la organización de todas las fuerzas de derechas..."*

A la Divina Pastora hi estava de beneficiat, o sigui, no depenia per a res de la parròquia. És de suposar que la seva tasca consistiria en

⁷ La Vanguardia, 20 de gener de 1928, p. 21.

⁸ Hem consultat a La Vanguardia i la senyora responsable de Documentació, no ha trobat el nom de l'autor. Sols conserven dades dels anys 40s. ençà.

⁹ A Tordera i havia un anticlericalisme soterrat, ja que Primo de Rivera va reprimir les manifestacions externes d'anticlericalisme amb pocs miraments. Els "catòlics" eren els propietaris rurals, l'alta burgesia i, sobre tot, les dones. Els indiferents o anticlericals, eren una part de la classe mitjana, els masovers, els jornalers i els obrers, salvant excepcions. En Primo de Rivera va buscar l'avinença de l'Església ja que tenia una visió catòlica de la societat i creia que les seves ensenyances havien d'orientar les normes de la conducta pública. En Ensenyament es van dictar ordres per a fer obligatòria l'assistència a missa de mestres i alumnes, i a les aules el compliment de determinades pràctiques religioses. L'Església va intentar imposar el seu magisteri a la societat sense tolerància: amb grans celebracions externes de devoció, controlant el precepte del descans dominical, etc. Com passa sovint amb el poder absolut, es cometeren abusos. Posarem l'exemple d'un testimoni que ens diu: *"El vicari, Mn. Pere, quan feia doctrina pegava, fotia unes hòsties! Mira, el de Can Colom un dia venia, un altre no venia... li va fotre un jec d'hòsties! No va tornar mai més, el seu pare no el va deixar tornar més. No va fer la comunió, no"*. Per tant, es crearen ressentiments.

¹⁰ Una persona ens ha dit que a on va anar fou a Arenys de Mar, i ho afirma dient: *"... nosaltres li portàvem cada dia la llet des de Tordera"*.

celebrar una missa al matí a la capella, i en donar a continuació classe de religió a la mainada del col·legi. Aquesta vida tranquil·la li va durar sis anys i escaig, perquè l'aixecament militar del 19 de juliol de 1936 va trasbalsar el seva existència.

Segons la *Causa General* de Premià de Mar, la persecució contra la gent de dretes i l'església, per part del Comitè Antifeixista Local, fou particularment cruenta. El 20 de juliol van cremar l'església parroquial, la capella del noviciat de los *Hermanos de las Escuelas Cristianas*, van incendiar i destruir les capelles de les religioses de La Divina Pastora –on estava en Martín Torrent- i les de les *Hermanas Josefinas*. En els dies següents, el dia 21 van matar el sagristà, el dia 26 o 27 a Pere Solé Galofré, capellà dels *Hermanos*, uns dies després al pare del capellà, de 62 anys... i així fins a vuit o nou persones.

Mentre tant, Martín Torrent, el dia 19 de juliol estava a Premià de Mar, i el 4 d'agost entrava a França clandestinament per Maçanet de Cabrenys, en un context de vigilància extrema per part de milicians armats, en estacions de ferrocarril, carreteres i passos de frontera. De com se'n va sortir, és un dels secrets més ben guardats, i pot ser, morts els testimonis, no ho sabrem mai del tot. Però, tenim algunes peces d'aquest puzzle, en el qual hi van intervenir varies persones.

El 19 o 20 de juliol es va amagar en una casa particular durant uns dies mentre li gestionaven la manera d'escapar-se. El dia 25 o 26 de juliol, un membre d'ERC i un d'EC s'avenen amb un militant de la FAI, a canvi de diners, i amb un cotxe de la FAI travessen tots els controls de carretera, amb en Martí Torrent, com si el portessin detingut a la presó del Castell de Figueres. A l'arribar a Figueres, en un punt convingut, la branca Sara Jordà de la xarxa carlista d'espionatge *Socors Blanc* paga el rescat, és alliberat, i l'acompanyen a Maçanet de Cabrenys.

Martí Torrent tenia casa a Maçanet de Cabrenys, a on es va dirigir. També va visitar el seu bon amic, en Jordi Ferrer Valls, rector de la parròquia, company de curs en el seminari i dos anys més gran que ell. Feia uns dies que, com a cada poble, s'havia format un Comitè, però no s'havien fet destroces. De fet, l'únic mort que va haver-hi a Maçanet de Cabrenys durant la Guerra Civil, fou l'alcalde socialista Miquel Barnadas, assassinat el dia 15 de març de 1937, per uns milicians forasters.

Però el 2 d'agost de 1936 arriben uns milicians de Figueres i, junts amb els del comitè del poble, comencen a cremar els sants de l'església i les ermites, a saquejar la casa rectoral, el convent de les monges, la casa d'en Martí Torrent i alguna altre de persones de dretes. Davant la inseguretat que es respirava, en Martí Torrent i en Jordi Ferrer, decideixen passar-se a la Espanya de Franco, i el dia 4

d'agost de 1936 –algun testimoni diu que fou el dia 6 d'agost- un guia, contrabandista i coneixedor de la muntanya, de Maçanet de Cabrenys, conegut per en Llorenç; que col·laborava amb la branca Sara Jordà de la xarxa *Socors Blanc*, els acompanya a l'altre costat de la frontera, deixant-los en un poble de França.

No sabem la ruta que van seguir ni si tenien guiatge. En tot cas van creuar el sud de França d'est a oest, sembla que fins a Baiona, o tal vegada Bordeus. Perquè no van entrar per Navarra, en mans del general Mola? No ho sabem. En aquell moment, el País basc estava encara en mans de la República. Sant Sebastià no va caure fins el 13 de setembre de 1936, així que van anar a allò més segur, i s'embarcaren fins a Portugal. Probablement van desembarcar a Porto, perquè sabem segur que van entrar a Espanya per Galícia. A l'arribar a Galícia, a Ourense, es van separar. Mn. Jordi Ferrer va ser destinat per a regentar la parròquia de Santa Maria de Melias (Ourense), on hi va estar durant 18 mesos. Martí Torrent, en una entrevista diu “*me destinaron a Orense, como capitán de requetés*”. Seria un lapsus o una traïció del subconscient, perquè en realitat voldria dir *capellán* –o *Páter*- d'un terç de raqueters¹¹.

Com passa sovint amb en Martí Torrent, el que ens explica no s'ajusta a la realitat escrita. Segons altres fonts, a Ourense es va formar la *Compañía Orensana de Requetés* –uns 120 joves, casi tots exalumnes del col·legi de La Salle de Verín- que a l'agost del 1936 es dirigiren a Àvila, on es van trobar amb la *Compañía de Santiago*, també gallega, i amb unitats *riojanas* i navarreses per formar el Terç *Cristo Rey de Requetés*. Com que també hi havia un *Tercio de la Coruña*, buscant en les webs carlistes no hem sabut trobar on va anar a parar en Martí Torrent. En el seu llibre de memòries escriu que: “*Desde 1937 he sido Capellán de varias cárceles de España...*”, la qual cosa indicaria que sols va estar amb els raqueters uns pocs mesos.

El 26 de gener de 1939 va entrar a Barcelona acompanyant l'exèrcit franquista, vestit de sotana –segons diu ell mateix- amb una maleta que contenia un altar portàtil de campanya, i portant a la butxaca el nomenament de *capellán* de la presó Model de Barcelona, càrrec que va exercir durant uns tres anys, fins l'any 1942. En aquella època un Capellà de Presons era un funcionari de l'Administració Penitenciària, sota l'autoritat d'un *Capellán Mayor* nomenat pel Ministeri de Justícia. No estava incardinat a la Diòcesi, i podia ser traslladat a qualsevol

¹¹ El *tercio de requetés*, com es deia en castellà, era una unitat militar carlista equivalent a un batalló, entre 600 i 800 homes, al front de la qual hi havia un comandant. Estava format per tres companyies d'uns 246 homes cadascuna.

lloc de la geografia espanyola quan ho decidís la Direcció General de Presons. Segons el Reglament Penitenciari eren membres de la *Junta de Gobierno* del Centre, el qual els conferia molt poder de decisió en matèries coercitives i disciplinàries, dins de la presó.

Al cap d'uns quinze dies de l'arribada a Barcelona, ell i el seu amic en Jordi Ferrer, van anar completament sols a alliberar el seu poble de Maçanet de Cabrenys, com uns trabucaires de la guerra dels Carlins.

Efectivament, en l'expedient de la *Causa General* de Maçanet de Cabrenys, el document número 58, signat a Darnius el dia 13 de desembre de 1942, pel *Comandante de Puesto de la Guardia Civil*, transcrit diu el següent:

“I).- LA LIBERACIÓN.

1º.- Forma de producirse.

Cuando los elementos rojos vieron que se aproximaba el fin de su dominio huyeron en masa del pueblo, quedando este libre. A poco entraron los Reverendos Don JORGE FERRER VALLS y Don MARTIN TORRENT GARCÍA, comple-tamente solos y sin fuerza alguna que les acompañase. Poco después entró el Ejército Nacional, sin incidente alguno”.

L'historiador Pere Roura, ho explica d'una altre manera: “En Martí Torrent Garcias (atenció és Garcias)¹² i Jordi Ferrer Valls, van arribar a Maçanet el dia després que els rojos abandonessin Maçanet, ells van arribar el dia 11 de febrer amb un petit grup de soldats sense cap comandament, per tant ells encapçalaven el grup, van buscar la gent més significada de dretes per formar l'ajuntament i van començar a organitzar les noves forces vives... Però no van fer el tràmit legal fins el dia 13, que va arribar un destacament de cavalleria sota el comandament de Justo Perez Pelayo, que era capità [...]. Davant d'ell presidint l'acte, el mateix dia 13 a la tarda i a la nit es va constituir el nou ajuntament, i amb un acte a la nit del mateix dia la adhesión al generalísimo i a l'alçament nacional. Jo crec que van esperar el dia 13 perquè no hi havia cap militar de graduació”.

Sorprenentment, els dos foren nomenats regidors de l'Ajuntament de Maçanet de Cabrenys, encara que Martín Torrent vivia al carrer Provença, núm. 77 de Barcelona. En Jorge Ferrer va seguir de rector a Maçanet de Cabrenys durant uns mesos per a restaurar l'església

¹² “Aquest cognom de Garcias és propi des del segle XVIII del Vallespir i Rosselló, a Maçanet van aparèixer a la segona meitat del segle XIX, una germana de la mare de Martí Torrent hi apareix com Garcias, i en els papers de l'expropiació dels seus béns i en el registre de damnificats de l'ajuntament de 1942, també hi figura Garcias. No t'estranyi que fos intencionat de posar-se ell mateix, només, Garcia per guanyar-se la simpatia de les autoritats del règim i tenir-ho tot més planer”. (Nota: Pere Roura)

parroquial, malmesa pels milicians. El mes de setembre de 1939, va anar d'ecònom a Arenys de Mar i des del 1946 fou rector arxiprest. A l'estar en Martí Torrent incardinat a Barcelona, l'historiador Francisco Marín veu en aquests nomenaments la influència de Martí Torrent, per a controlar el seu antic territori. Jorge Ferrer Valls va morir a Barcelona el 13 de gener de 1958 i fou enterrat a Arenys de Mar dos dies després.

La implantació del franquisme va portar una quarantena de persones de Tordera a la presó. Encara que els acusats de delictes de sang es van escapar cap a França, per anar a la presó n'hi havia prou amb la delació d'un falangista acusant a un veí de ser republicà, d'haver fet propaganda del PSUC o un masover haver amenaçat un propietari. Com que la burocràcia era molt lenta, i per no res es podia passar molt de temps a la presó, els familiars buscaven una mà que els pogués els papers, i la creença popular era que ningú millor que Mn. Martí, capellà de la Model, que és a on es trobaven la majoria dels detinguts. D'entrada, una reflexió: no feia tants anys que el mossèn havia estat d'ecònom a Tordera i tindria bona memòria: cap dels que tenia a la presó havia anat mai a confessar i combregar per Pasqua. Doncs, ho tenien molt malament¹³.

Del llibre esmentat *“Tordera en la memòria oral. Testimonis del primer Franquisme”* pàg. 95, copiem: “Els testimonis ens han explicat que la seva actuació en molts casos no va ser la que esperaven els familiars dels presos, tot i que sí recorden una ocasió en què el mossèn va ajudar un presoner del poble:”

“Mossèn Martí era l'amo de les presons de la Model, ell és el que deia: aquest peleu-lo, aquest no el peleu, aquest no el toqueu, eh [...] el que va ajudar va ser a en Casto.” Codi 999929 – pag. 96

“En C. que era el sereno i era un malparit també, el van agafar [...] però aquest va tenir sort, hi havia hagut aquí un capellà que li deien de motiu mossèn Remanga, perquè si agafava les dones grans que tenien calés les remangava, bueno aquest es va situar a Barcelona i es va situar bé, era el capellà de les presons, em sembla que havia tingut el càrrec, i aquest llavors doncs tenia poder i aquests en C. llavors hi tenien amiat i per mediació d'aquell va sortir, perquè sinó potser li haguessin fotut el paquet, perquè va fotre moltes coses, per

¹³ De tota manera, sembla que el mossèn no era una persona especialment venjativa. En la destrucció i espoliació del seu domicili de Maçanet de Cabrenys, l'any 1936, es varen significar dues persones. Una d'elles es va escapar cap a França i l'altre, un tal Ramon Riera, fou pres, jutjat i condemnat, i a principis de 1942 ja havia estat indultat. [Causa General, Maçanet de Cabrenys, doc. 0024]

ser sereno no li haguessin fer res, però ell era un sereno destacat i se'n va escapar per això, en va tenir sort d'aquest [...].” Codi 454540- pag. 96

“El van tancar a la Model sabia que Mn. Remanga era a la Model [...] a vegades havia anat a Barcelona a veure el meu pare a la Model [...], tenia un despatx molt gran, aquest en “Remanga” [...] i llavors anava allà i jo un dia hi vaig anar i tot de paquets les dones d'aquí i d'allà, la meva mare anava amb la Lola D.[...], i li portava no vulguis pas saber entre carn, ous i pollastres [...] la meva mare li deia no li puc portar tantes coses, es igual tu portes el què et sembli. A la meva mare li deia no pot sortir. No podeu portar-lo a un altre lloc que aquí està malament, que patatam. O noi, això s'ha de passar el temps, que si tot ho tinc arreglat i tinc uns papers. Res no tenia arreglat. Perquè quan la Lola D. va saber que el seu home era mort potser ja feia un mes, el que passa que mentrestant anava fent passar.” Codi 759837 – pag 96

El neguit dels familiars dels presos era molt gran, perquè els rojos havien deixat la presó destrossada, sense vidres, portes i lavabos, situació que va durar més d'un any. Al trobar-se la gent amuntegada en un espai reduït, els funcionaris deixaven que el control interior el fessin els propis presos, amb els riscos que per la integritat personal comportava estar al caprici de les màfies.

Diu un altres testimoni: “Jo vull parlar d'en C., que era el sereno del poble, i el varen desterrar de Tordera perquè era dels rojos però el va salvar mossèn Martí, que en deien mossèn “Remanga.” En C. no se on el varen portar. “ Codi 546747- pàg. 96

S'hi va estar dues nits i el van portar a La Model dos anys, i un canonge que havia estat rector d'aquí Tordera va fer lo que va poder, era en mossèn Martí, va sortir quan els li va donar la gana sense saber per què.

Anàvem a veure en Timoteu a la Model, sortien en un pati i parlàvem a distància [...].” Codi 373737 – pàg. 91

Els testimonis que parlen d'una persona identificada en el llibre amb la lletra C. es refereixen a en Casto Riera Sapé, conegut popularment per en Casto, i la creença popular ha estat sempre que el va salvar del *pelotón* d'execució en mossèn Remanga. Altres diuen també, que es va moure per ajudar a dos o tres empresonats més de Tordera.

De la seva tasca pastoral a la presó sols en tenim referències indirectes per les floretes que li dedicava la censurada premsa de l'època. Heus aquí uns retalls:

A l'imposa-li la Medalla Penitenciària de Plata per les festes de la Mercè del 1943, diu el diari ABC:¹⁴ *"...Después de la ceremonia religiosa se procedió a la imposición de la medalla penitenciaria de plata al padre Torrent. Las insignias han sido sufragadas entre la oficialidad del Cuerpo de Prisiones de Barcelona y el personal recluso de la Prisión celular.*

En primer lugar, un recluso pronunció unas palabras ofreciendo al padre Torrent la expresión de gratitud y cariño de todas las poblaciones penitenciarias. Habló a continuación el director general Sr. Sanz, quién manifestó que tenía mucho gusto en asistir al homenaje dedicado al padre Torrent y en imponerle la Medalla Penitenciaria en nombre del Ministro de Justicia."

La Vanguardia Española, 25/09/1943

El director general de Presons imposant la Medalla Penitenciària de plata al capellà Mn. Martí Torrent García.

En una altre nota del mateix diari, llegim:¹⁵ *"Por el Ministerio de Gobernación se ha acordado el ingreso en la Orden Civil de Beneficencia del R. P. Martín Torrent García con el distintivo blanco y categoría de cruz de segunda clase. En la orden de concesión se hace presente que el P. Torrent, actualmente vocal eclesiástico del Patronato de Redención de Penas de Nuestra Señora de la Merced, ha sacrificado en el ejercicio de los deberes de su cargo en todo momento, el interés personal en beneficio de una clase tan necesitada de celosos cuidados como es la población penal y cumplido una prodigiosa labor de caridad, no sólo de orden material, sino moral.*

¹⁴ ABC núm. 12519, 25 de setembre de 1943, p. 7.

¹⁵ ABC. Sábado, 6 de noviembre de 1943

[...] El P. Martín Torrent, al liberarse Barcelona se hizo cargo de la dirección espiritual de todos los reclusos, ejerciendo no sólo la función de asistencia religiosa, sino que impulsado por una inmensa caridad, se multiplicó procurando llevar noticias de los presos a sus familiares, elevando la miseria moral de todos ellos y consiguiendo transmitir un constante consuelo a los detenidos. Organizó la enseñanza de la religión dando conferencias por el micrófono de la Prisión Celular, que eran retransmitidas al resto de las prisiones de Barcelona.

Es autor del libro “¿Qué me dice usted de los presos?”¹⁶ en el que se da un conjunto de reglas a seguir a los capellanes de Prisiones iluminándoles en el apostolado que deben realizar”.

El llibre de memòries *¿Qué me dice usted de los presos?*, signat per Martín Torrent i publicat l'any 1942, del qual n'hem parlat abans, és una obra rara que ens va ser difícil d'aconseguir-ne un exemplar. L'historiador Vicent Comes, l'any 1998, al número 264 d'*Historia 16*, pàg. 28-35, va revelar que el verdader autor de l'obra fou el polític valencià Luis Lucia Lucia (1888-1943)¹⁷, que havia estat dirigent del partit dretà Derecha Regional Valenciana, pres a la Model de Barcelona i condemnat a la pena capital. Però, l'escrivís o no en Martín Torrent –“*era un tros de ruc*” diu un historiador que el va conèixer- li va donar fama mundial. És citat en totes les obres d'història de l'Església del període de la Guerra Civil, i fou el llibre de capçalera dels capellans de presons del franquisme.

El prologuista, escriu: “...se ha metido corazón adentro y alma adentro de los reclusos, poniendo la suya de apóstol junto a la de ellos en una efusión cordialísima de exquisita caridad, y con esto, finísimo psicólogo que es usted, ha llegado a comprenderles y a que le comprendieran, fundiéndose las almas en un solo abrazo: la suya, en la de ellos, y la de ellos en la suya”. José Grau Barón, *Canónigo Magistral*. Vitoria, 12 de agosto de 1942.

Només us transcriurem uns retalls: “*Sólo el condenado a muerte, en lo que humanamente cabe, les es posible saber la hora fijada en que ha de comparecer ante aquel juez, cuyo juicio, supremo, decisivo e inapelable, es el único que puede para toda una eternidad interesarle.*

¹⁶ Torrent García, Martín. *¿Qué me dice usted de los presos?* Imprenta Talleres Penitenciarios. Alcalá de Henares 1942.

¹⁷ Luis Lucia va passar cinc anys a la presó Model de Barcelona, primer empresonat pel govern republicà i després pel règim de Franco com a pres polític. Fou alliberat el 1941 per pressions de les autoritats eclesiàstiques. Va escriure a la presó *Salterio de mis horas*, llibre plagiat el 1956 per Marcel Maciel fundador de los *Legionarios de Cristo* amb el títol de *El salterio de mis días*.

¿Cuándo moriré? ¡Oh, si lo supiera!, repiten a diario voces intimas de millones y millones de conciencias. Pues bien: el único que tiene la incomparable fortuna de poder contestarse a esta pregunta es el condenado a muerte. “Moriré a las cinco de esta misma mañana”. ¿Puede darse una gracia mayor para un alma que haya andado en su vida apartada de Dios?...

Alguien ha dicho que la muerte repentina de los que en gracia están, es como un beso a traición que Dios da a sus almas escogidas. Pues todavía mayor es la gracia de los condenados a muerte para aquellos cuerpos en que viven almas descuidadas, porque parece como divino beso de propósito prolongado para dar tiempo a aquel arrepentimiento que de la mano de Dios ha de llevarles al gozo de la eterna gloria” ¹⁸.

“Recordamos a este propósito una noche pasada en convencer a uno de los reos que se cerraba a toda discusión. Dos horas llevábamos con él cuando nos convencimos de que en aquel pobre desgraciado no había realmente una falta de convencimiento, sino un exceso de terquedad nacida de la vergüenza de una franca rectificación. Nos daba mucha pena aquella alma y no quisimos abandonarla. Con él subimos al camión, y en el camión seguimos conversando. Todo inútil. Llegamos al campo de ejecuciones y tampoco quisimos dejarle. Le acompañamos hasta el lugar mismo en que, con otros había de ser ejecutado. Tampoco valieron nuestras últimas reflexiones. Le abrazamos y nos separamos de él llorando. Ya estaba el pelotón formado cuando desde lejos le gritamos: “Mira a tus compañeros que dentro de un instante estarán junto a Dios, mientras tú, por tu terquedad, vas a condenarte para siempre”. Fue cuestión de un segundo, pues iba ya darse la voz de ¡fuego! cuando aquel infeliz exclamó: “¡Padre! ¡Padre!, yo quiero salvarme”. Un instante nos acercamos y cuatro palabras bastaron para que nos fuera posible darle la absolución”.

Desde aquel día no hemos dejado de acompañar a los reos hasta el momento de verles y saberles cadáveres...” ¹⁹

L'historiador nord-americà Southworth,²⁰ ho resumeix així: “Su misión era la de preparar el alma del condenado para una ejecución cristiana [...] él considera que los condenados deben ser hombres felices porque conociendo la hora de su muerte tenían todo el tiempo para prepararse ante ella”.

El Patronato de Redención de Penas por el Trabajo, més tard de Nuestra Señora de la Merced, del qual n'era vocal eclesiàstic Mn. Martí Torrent des del 4 de juliol de 1943, i per tant membre de la

¹⁸ Torrent, Op. Cit. p. 68

¹⁹ Torrent, Op. Cit., p. 72, 73.

²⁰ La Vanguardia Española, 20 de juny de 1975, p. 27,

Comisión Permanente del Patronato Central, fou creat inicialment per a presos polítics amb penes de fins a 12 anys de presó, per a reduir les condempnes per mitjà del treball. Al anar-se buidant les presons per revisió de sentències o llibertats condicionals, a partir de 1943 s'estableixen nous mòduls per a condemnats a penes 20 i 30 anys de presó, amb reduccions que podran ser de 2, 4 i 6 dies per cada dia treballat. Al final del 1946 ja havien quedat pràcticament liquidades les responsabilitats polítiques per la Guerra Civil, exceptuats els condemnats per delictes de sang que no havien estat afusellats en acabar la guerra.

El Patronat tenia a cura vetllar pel desenvolupament dels tallers penitenciaris, però, una funció no menys important fou la de proporcionar a les empreses –principalment del ram de la construcció- personal laboral en condicions d'esclavitud. Vigilats per la Guàrdia Civil i obligats a fer les feines més perilloses, la gestió d'aquesta massa treballadora fou una font de corrupció.

En una nota de *La Vanguardia* de 27 d'abril de 1943, Martín Torrent és citat com a *Inspector Eclesiástico de las Prisiones de Cataluña y Levante*, amb motiu de la visita del ministre de Justícia a la presó Model de Barcelona. També llegim: “*Antes de dar por terminada la visita, el ministro recibió de manos de Martín Torrent, un ejemplar de su obra, recientemente publicada...*”

En una altre nota del mateix diari, de data 26 de setembre de 1943, és citat com a *Inspector Eclesiástico de las Prisiones de España*. No hem sabut trobar al BOE els decrets d'aquests nomenaments. Si no hi ha error en aquestes notícies, la capacitat d'escalada de Martín Torrent, era extraordinària.

La Vanguardia, del diumenge 7 de novembre de 1943 dóna la notícia que “*Ayer llegaron a Barcelona. De Madrid llegaron ayer el Delegado Eclesiástico del Cuerpo de Prisiones y vocal del Patronato Central de Redención de Penas por el Trabajo, reverendo don Martín Torrent...*”

La Vanguardia, dimarts 9 de novembre de 1943, comunica que, “*Se encuentra en Barcelona como dijimos en nuestra edición anterior el Delegado Nacional Eclesiástico en el Cuerpo de Prisiones y vocal del Patronato Central de Redención de Penas por el Trabajo, don Martín Torrent, Pbro. [...] El pasado domingo por la mañana don Martín Torrent, estuvo en la Prisión Celular, en cuya capilla dijo una misa que oyeron el...*” i nomena els alts directius del centre, i a continuació, “*visitó las dependencias del establecimiento penitenciario*”.

En el diari *ABC* del diumenge 4 de febrer de 1944, en una nota llegim: “*Justicia.- Órdenes por las que se dictan normas y se convoca a concurso de méritos para la provisión de plazas de capellanes del*

Cuerpo de Prisiones: se nombra jefe de los Servicios Religiosos de Prisiones en la Dirección general a D. Martín Torrent García..."

El dijous, 4 d'octubre de 1945, fa el cim de la seva carrera: és nomenat canonge de la Catedral de Barcelona. Copiem a continuació la nota de premsa del dia següent:²¹

El canonge Reverend don Martí Torrent
[Foto: La Vanguardia, 5/10/1945]

Toma de posesión de un nuevo canónigo. El M. I. señor don Martín Torrent.

A las diez y media de la mañana se celebró ayer en la Catedral basílica el solemne acto de la toma de posesión del nuevo canónigo de esta Catedral, reverendo don Martín Torrent García, nombrado por Su Santidad el Papa Pío XII. El nuevo prebendado desempeñaba actualmente el cargo de delegado eclesiástico en la Dirección General de Prisiones.

Del acto de la jura, efectuada ante el Cabildo de la Sala Capitular, fueron firmantes, como padrinos el señor don Antonio Aunós, quien representaba al ex ministro don Eduardo Aunós y el subsecretario de Justicia señor Gómez Gil, y como testigos el presidente accidental de la Audiencia señor Fournier, don José Torra Closa, don Manuel Clapés y el señor Sánchez Serra.

Terminado el acto, la comitiva se dirigió a la capilla del Santísimo, orando ante el sagrario el nuevo capitular. Seguidamente se dirigió al coro donde fue designada la silla que ocupará el reverendo Martín Torrent y a continuación, en el altar mayor, fue rezada la oración a la cruz. Nuevamente el Cabildo y personalidades asistentes pasaron a la Sala Capitular donde el deán doctor Villarrubias pronunció unas palabras de salutación y bienvenida al nuevo canónigo, a las que contestó este capitular con breves y emocionadas palabras.

Terminados estos actos, el nuevo capitular, acompañado del deán y varios canónigos, se trasladó al Palacio Episcopal para cumplimentar al obispo de la diócesis, doctor Modrego.

²¹ La Vanguardia Española, divendres 5 d'octubre de 1945, p. 7.

Instantània de grup, de familiars i amics assistents a l'acte del canonicat.
[Foto: La Vanguardia, 5 d'octubre de 1945]

Pel contingut de l'anterior nota de premsa, entenem que va deixar el càrrec de *delegado eclesiástico de la Dirección General de Prisiones*, però no el de *inspector general castrense*. Efectivament, en una nota del diari ABC de Madrid, de data 25 de setembre de 1948, en parlar dels actes a Barcelona amb motiu de la festivitat de la Mercè, llegim: *"En la prisión celular se celebraron diversos actos en honor de la Patrona del Cuerpo de Prisiones y redentora de cautivos."*

A las diez y media, hubo una misa, oficiada por el inspector general castrense del Cuerpo de Prisiones, padre Martín Torrent, canónigo de la Catedral Basílica, por delegación del prelado de la diócesis."

Encara el 26 de gener de 1949, 10è aniversari de la entrada a la ciutat de les tropes franquistes a Barcelona, al *Diario de Barcelona*, en una entrevista del conegut periodista Del Arco, és presentat com a, *"El primer cura que se vio en esta ciudad fue el Rdo. Martín Torrent García, en la actualidad canónigo de la Catedral e Inspector Eclesiástico de Prisiones"*

Finalment, en el BOE núm. 9, d'11 de gener de 1960, trobem una resolució de la Direcció General de Presons on es disposa la jubilació de don Martín Torrent García, entre d'altres. Diu el redactat, *"Capellanes del Cuerpo facultativo de Prisiones en situación de*

prorrogados por tener más de diez años y menos de veinte de servicios, pasen en el día de la fecha a la situación de jubilados, con el haber pasivo que les corresponda al serles reconocidos por Ley del 23 del corriente mes servicios abonables en clasificación pasiva [...]. Madrid, 31 de diciembre de 1959”.

En aquell moment, tenia més de 71 anys.

Acte inaugural i benedicció de les instal·lacions de l'empresa de confeccions Moliner SA, de Barcelona.

Durant el dinou anys que va ser canonge, apareixen a les hemeroteques notícies del (sic) *Muy Ilustre señor doctor Martín Torrent García, canónigo reverendo*, en celebracions, inauguracions, misses i aniversaris d'alt nivell protocol·lari, o com a director espiritual d'algun jerarca del règim. Molta gent de Tordera va seguit confiant en ell, per a *enxufar* un fill al servei militar o per alguna resolució administrativa complicada. Encara a principi de la dècada del anys 60 una comissió s'hi va acostar per a solucionar el problema d'un polèmic nomenament al poble. Ens consta que, en aquesta ocasió, no es va voler comprometre.

En Martín Torrent García va morir a la matinada del diumenge 13 de desembre de 1964, a la edat de 76 anys. Si la importància d'una persona es jutja pel número i distinció dels assistents al seu enterrament, quan s'ho mirava des del Cel es devia emportar un bon desengany. Un canonge en representació del bisbe, un funcionari en representació del president del *Tribunal de Cuentas del Reino*, dos capellans de la presó, dos nebots, una altre persona i el seu secretari particular, son totes les persones que esmenta la necrològica de La Vanguardia. Els temps havien canviat. Els vells capellans que vestien sotana, identificats amb el nacionalcatolicisme i les camises blaves de la Falange del primer franquisme, van quedar eclipsats pels joves que

vestien *clériman* o *clergyman*, a la moda de les camises blanques dels nous ministres del *Opus Dei*, i pels aires renovadors del Concili Vaticà II. Això sí, li feren uns bons funerals amb càntics i música de cor.

A les quatre de la tarda un cotxe fúnebre, amb una comitiva de familiars i amics íntims, el va portar a Maçanet de Cabrenys, i allí es va celebrar un enterrament amb tota la pompa de la que és capaç un poble entregat davant les despulles del seu fill més il·lustre. “... *siendo recibida la comitiva a la entrada de Massanet de Cabrenys por las autoridades locales, encabezadas por el alcalde señor Carbó. Seguidamente se organizó el cortejo, abriendo la marcha los niños y niñas de las escuelas y el clero parroquial con cruz alzada. Seguía el féretro, llevado a hombros por amigos y vecinos del extinto, turnándose debidamente. Todo Massanet de Cabrenys se constituyó en interminable séquito, que marchaba a continuación, hallándose amistades y párrocos de diversas localidades del Alto Ampurdán y de otras comarcas vecinas. [...]*”²²

Al final havia demostrat ser profeta a la seva terra. Passava els estius al poble, i sempre tenia a Barcelona dues serventes de Maçanet. No envà, també, moltes persones li devien favors, ja que pel seu càrrec de vocal del Patronat de l'Hospital de Sant Pau, molta gent humil s'havia pogut operar a Barcelona, i sense llistes d'espera.

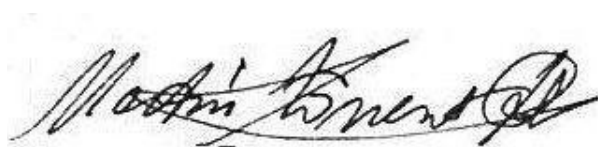
Acabarem per parlar del seu amic en Rafael Delclós Sagner, que l'any 1964 no va estar present a l'enterro del mossèn. Va ser director de la *Hoja del Lunes* des del 1926 fins el 1965 que es va jubilar, exceptuant dues interrupcions, durant la II República i la Guerra Civil. Al començar la guerra va fugir de Catalunya i es va incorporar a les oficines franquistes de Premsa i Propaganda, primer a Salamanca i després a Burgos. A l'acabar la guerra va tornar a Barcelona, i a més de director de la *Hoja del Lunes*, fou delegat de la agència EFE a Catalunya, i vicepresident de la Associació de la Premsa durant vint anys. Va tenir una activa participació en la depuració dels periodistes barcelonesos considerats desafectes al règim, i al llarg de la seva vida va obtenir nombroses condecoracions nacionals i estrangeres. Era oficial de la *Orden del Mérito Civil*.

Delclós va morir el diumenge 5 de novembre de 1967, quan li faltaven dos dies per a complir els 70 anys. No va voler que es publicuessin esqueles ni que es comunicés la seva defunció, però, la llista de personalitats assistents al seu enterrament fou digna d'un ministre, doncs “... *celebrose en la iglesia parroquial de la Concepción la misa de cuerpo presente, resultando la vasta nave del templo insuficiente*”.

²² La Vanguardia Española, 16 de desembre de 1964, p. 21.

Conclusió

En Mn. Martí Torrent ha passat a la història local de Tordera i a la història en general –tot i ser considerat un personatge menor del franquisme- per comportaments ben diferents.

Signatura: Martín Torrent García

A Tordera, per haver arremangat a una *Hija de María*, cosa que no jutjarem pas, ja que tal vegada es tractava d'una noia faltada d'afecta i comprensió, i ell era

el seu consol. També per haver venut *un tros de cel* a les àvies viudes i riques, i pel negoci de les patates d'exportació. Però, siguem humans, us heu parat mai a pensar en la tranquil·litat d'esperit que devia tenir una àvia al saber que, quan Deu la cridés al seu costat, aclucaria els seus ulls amb una parcel·la assegurada al Cel? Pel què fa als negocis, ja se sap, uns guanyen i altres perden, encara que el mossèn no solia perdre mai.

Pels historiadors en general, és conegut pel llibre *¿Qué me dice usted de los presos?*, un llibre alineat amb la filosofia del nacionalcatolicisme del primer franquisme. No gens allunyat de les tesis de la Carta Pastoral *Las dos ciudades*, del bisbe de Salamanca Enrique Pla i Deniel, de la *Carta colectiva de los obispos españoles a los obispos de todo el mundo*, del cardenal primat Isidre Gomà i Tomàs, del *Catecismo patriótico español*, de Fray Albino G. Menéndez-Reigada, etc., etc., però, això sí, un llibre el de Martí Torrent, escrit en un estil molt personal, com només li podia donar un empordanès, un empordanès esventat per la tramuntana.

“En tanto que aguardaba su propio transito y agonía, como diría el beato Malon de Chaide, el reverendo canónigo fue codicioso, lujurioso, gourmand y gourmet. Amasó una fortuna con el contrabando y mantuvo un muy poblado harén [...]”, diria Carlos Rojas en una entrevista a Mary Luz Bodineau, tot matisant, *“Torrent, hijo de mi pueblo adoptivo, Maçanet de Cabrenys”*. Nosaltres no serem pas tan durament crítics en l'opinió. Els escrits i declaracions de Mn. Martí Torrent donen la impressió de ser un home encantat d'haver-se conegut, i els testimonis de ser un murri i un barrut, un penques no gens de fiar, per tant, com diuen en les pel·lícules americanes, no li hauríem pas comprat un cotxe de segona mà.

El Socors Blanc

Dins de les Associacions Femenines Tradicionalistes (Carlistes), formades durant la II República, i inscrites en els Govern Civils, existien les anomenades "*Margaritas*", -manllevat de Margarita, nom de la esposa del pretendent carlista-, que foren les que tenien encomanat el "*Socorro Blanco*", a Catalunya conegut per Socors Blanc.

El "*Socorro Blanco*" es dedicava a la assistència de presos carlistes i al recolzament de les seves famílies, pel qual recaptaven diners mitjançant donatius i la venda d'uns segells. Al començar la Guerra Civil Socors Blanc es va dedicar primer a l'empresament dels capellans fugitius, i més tard a l'espionatge, passant a l'Espanya de Franco informació d'interès militar. Durant la Guerra Civil Socors Blanc rebia diners a través de l'ambaixada francesa de Barcelona, provinents del cardenal Vidal i Barraquer que estava exiliat a Roma. Es calcula que el cardenal va enviar durant el període unes 300.000 pessetes, una quantitat importan-tíssima per l'època ²³.

Dintre de la xarxa del Socors Blanc estava operant a Figueres, d'una manera molt activa, la branca Sara Jordà. Sara Jordà Guanter (1896-1938) pertanyia a una de les famílies més riques de Figueres, i es va saber infiltrar als centres oficials de Girona per a obtenir documentació falsa, firmes i segells, que entregava a persones perseguides, per a salvar-les d'una mort segura, alhora que organitzava expedicions per travessar clandestinament les muntanyes del Pirineu empordanès cap a França. Unes d'aquestes persones que rebien ajuda foren Martí Torrent i Jordi Ferrer, als pocs dies d'haver començat la Guerra Civil.

Després del fet de maig de 1937, quan el Govern de la República recupera de la Generalitat les funcions d'ordre públic i s'instal·la a Barcelona, decideixen acabar definitivament amb els quintacolumnistes. I a tal fi, el govern comunista de Negrín, posa al front del SIM (Servicio de Información Militar) a agents soviètics especialistes en contraespionatge, i comencen a infiltrar-se per les xarxes carlistes i falangistes que operaven a la reraguarda.

Sara Jordà fou delatada per un infiltrat i va caure tot el seu grup. El milicià que la va detenir es deia José Juanola Vilalta, veí de Figueres. Portada a Barcelona, a la txeca de la Plaça de Berenguer el Grande número 1, al front de la qual hi estava el policia comunista Julian

²³ Manent i Segimon, Albert - Raventós i Giralt, Josep. *L'Església Clandestina a Catalunya durant la Guerra Civil (1936-1939)*, p. 177. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1984.

Grimau, fou bàrbarament torturada pel propi Grimau, i posteriorment jutjada pel Tribunal de Alta Traición de Barcelona i condemnada a la pena de mort per “*alta traición y espionaje*”. El 9 d'agost de 1938, quan la guerra ja estava perduda, el consell de ministres de Negrín aprovava la sentència, i fou afusellada, junt a catorze més del seu grup, el dia 11 d'agost, als fosos de Santa Elena de Montjuic.

El règim franquista ho va considerar un assassinat, i va decidir passar comptes. José Juanola Vilalta, al cap d'un mes i mig de l'entrada dels nacionals, va ser jutjat per un Tribunal Militar a Girona, condemnat a la pena capital i afusellat l'11 de maig de 1939. Franco volia afusellar a en Negrín, però no li va ser concedida la extradició. En quan a Julian Grimau, no es va demanar mai la extradició, es va decidir esperar. Delatat per un camarada comunista conegut per Lara, que va servir d'esquer en una entrevista concertada –es creu que per indicació de Santiago Carrillo- fou detingut el 7 de novembre de 1962 a Madrid, per la *Brigada Politico-Social*, i portat a la *Dirección General de Seguridad*, on la policia secreta franquista li va donar a provar de la seva pròpia medicina. Després dels interrogatoris, per dissimular les tortures infringides, fou defenestrat des d'un segon pis i es va passar dos mesos a l'hospital militar penitenciari. Mig restablert de les ferides, el 18 d'abril de 1963 va comparèixer davant d'un Tribunal militar, i dos dies després, a les cinc de la matinada del dia 20 d'abril va ser traslladat a un camp d'entrenament de l'exèrcit a Carabanchel, i acte seguit afusellat. En el llistat de càrrecs, cita la sentència especialment la “*detención y tortura de doña Sara Jordá y doña Joaquina Sol, después asesinadas*”. Grimau va ser l'últim condemnat per un Tribunal militar per un delictes polític, la Llei 154/63 de 2 de desembre va crear el Tribunal d'Ordre Públic.

El 20 de març de 1941 les restes de Sara Jordà Guanter foren traslladades a Figueres i el municipi li va dedicar la Rambla Sara Jordà. Amb la arribada de la democràcia, el 1979, el primer alcalde socialista de Figueres, un tal Josep Ma Ametlla, que sols hi va estar tres mesos, no va voler permetre que la Rambla portés el nom d'una “traïdora a la II República Espanyola” i va fer retirar el nom de Sara Jordà. Mai més el partit socialista ha tornat governar a Figueres, però no s'ha restablert el nom de la seva heroïna més recordada.

Agraïments:

Francisco Marín, antropòleg i doctor en història, desitjant tenir aviat a les nostres mans la biografia que està elaborant sobre Mn. Martí Torrent.

Pere Roura i Sabà, historiador local, natural de Maçanet de Cabrenys, per la seva amable ajuda i valuosa informació.

A tots els informadors anònims que han tingut la valentia de dir-nos el que saben i com no, una dispensa per a tots els que sabem que saben i van tenir por a parlar.

Arxius consultats:

Archivo Histórico Nacional, Salamanca.

Causa General de Figueres.

Causa General de Maçanet de Cabrenys.

Causa General de Premià de Mar.

Arxiu Diocesà de Barcelona

Arxiu Diocesà de Girona

FHL (FamilySearch.org) Salt Lake City, Utah, USA.

Hemeroteques de ABC, de Madrid i Sevilla.

Hemeroteca de La Vanguardia, Barcelona

Bibliografia:

Álvarez Tardío, Manuel - Villa García, Roberto. *Nuevos estudios sobre la cultura política en la II República Española (1931-1936)*. Editorial Dykinson SL. Madrid 2011.

Casanova Ruiz, Julián, *La iglesia de Franco*. Biblioteca de Bolsillo. Madrid 2009.

Fors i Pujol, Joaquim (Coordinador general). *Tordera en la memòria oral. Testimonis del primer franquisme*, vol II. Cercle d'Història de Tordera, 2012.

Manent i Segimon, Albert - Raventós i Giralt, Josep. *L'Església Clandestina a Catalunya durant la Guerra Civil (1936-1939)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1984.

Martí Gilabert, Francisco. *Política religiosa de la Restauración: 1875-1931*. Ediciones Rialp SA. Madrid 1991.

Raguer i Sunyer, Hilari. *Réquiem por la cristiandad*. Grup Editorial 62. Barcelona 2010.

Solé i Sabaté, Josep Ma. – Villarroya i Font, Joan. *La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945)* ISBN 8472025640.

Torrent García, Martín. *¿Qué me dice usted de los presos?* Imprenta Talleres Penitenciarios. Alcalá de Henares 1942.